

УДК 343.985.7

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2019.8.21>

Ващенко І.О.

*асистент кафедри криміналістики**Національний університет «Одеська юридична академія»*

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

Постановка проблеми. Незаконний попит на наркотичні засоби і психотропні речовини, збільшення їх протиправного виробництва й обігу є глобальною проблемою сучасності, що становить серйозну загрозу для соціальної, економічної та політичної систем і стабільності, національної безпеки і суверенітету всіх держав. В Україні останнім часом організована злочинна діяльність у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів поширюється загрозливими темпами. Вищевикладене є визначальним чинником щодо актуальності й важливості дослідження цієї проблеми.

Вказані фактори зумовлюють необхідність подальшого вивчення злочинної діяльності, що дає змогу підвищити ефективність рекомендацій з її виявлення, розслідування та запобігання злочинів, пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти розглядуваних питань були предметом досліджень таких вітчизняних та закордонних вчених, як О.Я. Баєв, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, О.М. Васильєв, І.О. Возгрін, А.Ф. Волобуєв, В.К. Гавло, І.Ф. Герасимов, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, О.Н. Колесниченко, В.Г. Лукашевич, Г.М. Матусовський, В.А. Образцов, Р.Л. Степанюк, В.В. Тіщенко, В.Ю. Шепітько, А.В. Шмонін, Б.В. Щур, М.П. Яблоков.

Формулювання завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення та дослідження поняття та класифікації злочинів на

криміналістичній основі, а також визначення певних проблемних питань, пов'язаних із криміналістичною класифікацією злочинів та її підставами у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Виклад основного матеріалу. Злочини, пов'язані з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, є злочинами проти здоров'я населення, охоплюють XIII розділ Особливої частини Кримінального кодексу України і визначені в статтях 305–320. Доцільно застосовувати поняття незаконного обігу щодо зазначеної категорії злочинів. Поняття «незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів» використовується у міжнародно-правових документах і чинних нормативно-правових актах як родове. Воно охоплює весь комплекс протиправних діянь, пов'язаних з культивуванням рослин, що містять наркотичні засоби, розробкою, виробництвом, відпуском, виготовленням, зберіганням, розподілом, торгівлею, використанням, переміщенням на території України та за її межами [1, с. 212].

Законодавець у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) визначив 16 видів злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, зокрема: 1) контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (Ст. 305); 2) використання коштів, одержаних від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речо-

вин, їх аналогів або прекурсорів (Ст. 306); 3) незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин, або їх аналогів (Ст. 307); 4) викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (Ст. 308); 5) незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (Ст. 309); 6) посів або вирощування снодійного маку чи конопель (Ст. 310); 7) незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів (Ст. 311); 8) викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (Ст. 312); 9) викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (Ст. 313); 10) незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (Ст. 314); 11) схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (Ст. 315); 12) незаконне публічне вживання наркотичних засобів (Ст. 316); 13) організація або утримання місць для незаконного вживання виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (Ст. 317); 14) незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів (Ст. 318); 15) незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (Ст. 319); 16) порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (Ст. 320).

Визначення поняття наркотичних засобів та їх переліку законодавець сформулював у Законі України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 8 липня 1999 р. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин (далі – Перелік) також затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770 з відповідними змінами. До відповідного переліку наркотичних засобів аналоги не віднесені законодавцем.

Наркотичними засобами (ст. ст. 305–309, 313–320 КК України) є речовини природного (рослини) або синтетичного (препарати) походження, які у разі зловживання ними становлять небезпеку для здоров'я населення. Як наркотичні засоби в Україні широко розповсюджені такі речовини: декстраморамід, декстрапроксифен, діаморфін (героїн), метадон, морфін, пентазоцин, петідін та інші. Особливу небезпеку становить поява нових синтетичних наркотичних засобів.

Психотропні речовини (ст. ст. 305–309, 313–315, 317–320 КК України) – це матеріальні об'єкти, що виникли в результаті хімічних процесів та введені до спеціального реєстру, оскільки зловживання ними становить небезпеку для здоров'я населення. Прекурсори (ст. ст. 305, 306, 311, 312, 318, 320 КК України) не є наркотичними препаратами, це речовини та їх солі, що внесені до спеціального реєстру, оскільки використовуються під час виробництва та виготовлення наркотичних засобів, а також психотропних речовин. До Переліку як прекурсори внесені такі речовини: ацетон, етиловий ефір, сірчана кислота, соляна кислота та інші. Аналоги наркотичних і психотропних речовин (ст. ст. 305–309, 313–315, 317, 320 КК України) – це заборонені до обігу на території України синтетичні чи природні речовини, не включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють [2].

Перед переходом до розкриття та характеристики ключового питання теми нашого дослідження необхідно з'ясувати загальні положення та теоретичні засади криміналістичної класифікації злочинів, оскільки саме цей елемент криміналістичної методики включає в себе поняття криміналістичної класифікації злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів або прекурсорів. Саме на основі класифікації злочинів маємо можливість побудувати окремі методики розслідування різних видів злочинів, зокрема й у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Криміналістична класифікація злочинів є однією з окремих наукових теорій у криміналістиці, теоретичним фундаментальним положенням криміналістичної методики розслідування та має бути використана під час розробки методичних рекомендацій, що дозволить виявити й дослідити особливості відповідної класифікаційної групи та створити методику певного рівня [3, с. 119].

Криміналістична класифікація злочинів розуміється як їх диференціація або систематизація за криміналістично значущими підставами, що сприяє формуванню криміналістичних характеристик злочинів і розробленню окремих криміналістичних методик [4, с. 324]. Науковці правильно відзначають суттєву роль криміналістичної класифікації злочинів у диференціації криміналістичних методик, відносять її до принципів формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів [5, с. 176]. Теоретичне значення криміналістичної класифікації злочинів полягає у тому, що вона є необхідною умовою їх пізнання, сприяє розробленню криміналістичної характеристики виділених категорій (груп, видів) злочинів, установленню відповідних критеріїв для диференціації окремих криміналістичних методик, їх систематизації, удосконалення й розвитку. Практичне значення криміналістичної класифікації злочинів – це створення відповідного

підґрунтя для вироблення цілеспрямованих наукових рекомендацій і розроблення окремих методик різного рівня (міжвидових, видових, групових тощо). Це дозволить успішно їх застосовувати у відповідних слідчих ситуаціях [6, с. 140].

Початком активних досліджень проблем криміналістичної класифікації злочинів слід вважати 1971 р., коли О.М. Васильєв та М.П. Яблоков висловили ідею про те, що класифікація злочинів у методиці їх розслідування повинна ґрунтуватись не на кримінально-правових характеристиках, а на криміналістичних, які мають значення для розкриття злочинів.

Деякі вчені вважають, що розподіл злочинів за розділами Особливої частини Кримінального кодексу України за об'єктом посягання не забезпечує потреби криміналістичної практики та теорії. Тому у юридичній літературі щодо підстав криміналістичної класифікації злочинів склались дві основні позиції, одна з яких була викладена О.М. Васильєвим, В.О. Образцовим та М.П. Яблоковим. Вони зазначили, що криміналістична класифікація злочинів повинна ґрунтуватись на криміналістичних критеріях, які мають значення для розкриття злочинів. Але пізніше М.П. Яблоков пояснив свою позицію, що кримінально-правова та криміналістична класифікація злочинів точніше відповідає потребам слідчої практики [7, с. 132].

Інші погляди мав Р.С. Белкін, який за основу криміналістичної класифікації злочинів узяв склад злочину. А.В. Іщенко, досліджуючи проблеми криміналістичної класифікації злочинів, визначив, що вона може бути проведена за кількома ознаками злочинів, а саме: відповідно до інститутів кримінального законодавства, залежно від суб'єкта їх вчинення, залежно від потерпілого (його вік, стать, стан здоров'я, місце проживання), залежно від способів вчинення злочинів, залежно від сфери їх вчинення (побут, дозвілля, виробництво, наука, культура, спорт тощо), залежно від місця вчинення злочину [8, с. 359].

Загалом виділяються такі групи злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів: 1) злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. ст. 305–307, 309–311, 318–320 КК України); 2) злочини, пов'язані з незаконним заволодінням наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами та прекурсорами (ст. ст. 308, 312, 313 КК України); 3) злочини, пов'язані з незаконним вживанням наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів (ст. ст. 314, 315–317 КК України) [2].

Іншу класифікацію запропонував колектив авторів монографії «Організований наркобізнес», виділяючи такі групи злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів: 1) наркозлочини, пов'язані з підготовкою до виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів; викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем; незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання прекурсорів, призначених для вироблення або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин; контрабанда прекурсорів; викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням); 2) наркозлочини, пов'язані з посівом (вирощуванням) та виготовленням (виробництвом) наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (посів або вирощування снодійного маку чи конопель; незаконне виробництво, виготовлення та зберігання з метою збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; організація або утримання місць

для незаконного виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів); 3) наркозлочини, пов'язані з незаконним придбанням наркотичних засобів або їх заволодінням (незаконне придбання з метою збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів та психотропних речовин; викрадення, привласнення, вимагання наркотичних, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем); 4) наркозлочини, пов'язані з переміщенням наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів (контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів; незаконне перевезення або пересилання з метою збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів); 5) незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; 6) Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів [9, с. 256]. Суттєвим недоліком такої класифікації є те, що той самий склад злочину належить до різних класифікаційних груп.

Загальні положення вчення про криміналістичну класифікацію злочинів дозволяють виділити чотири групи злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: 1) злочини, пов'язані з незаконним вживанням наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. ст. 314–317 КК України); 2) злочини, пов'язані з розкраданням наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів, обладнання, призначеного для їх виготовлення (ст. ст. 308, 312, 313 КК України); 3) злочини, пов'язані з незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, пересиланням, контрабандою, збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів (ст. ст. 305, 307, 309–311, 320 КК

України); 4) злочини, пов'язані з забезпеченням незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (ст. ст. 306, 318, 319 КК України).

Відповідно до завдань науки криміналістики криміналістична класифікація злочинів повинна базуватися на таких критеріях, якими досягалося б ефективне використання засобів, методів і прийомів криміналістики під час розслідування окремих видів злочинів. Криміналістична класифікація злочинів зумовлює розроблення новітнього продукту криміналістики, адаптацію наукових криміналістичних рекомендацій до практики застосування, а отже, розроблення криміналістичного забезпечення відповідних органів правозастосування та оптимізацію процесу розслідування злочинів. Таким чином, криміналістична класифікація злочинів сприяє вирішенню завдань криміналістики, спрямованих на вдосконалення правозастосовної практики.

Як зазначає В.В. Тіщенко, в злочинній діяльності можна виділити такі злочини: 1) базові злочини, які визначають її основну спрямованість; 2) допоміжні, що спрямовані на забезпечення успішного безперешкодного здійснення такої діяльності 3) споріднені, що схожі за багатьма ознаками з базовими, але й мають деякі кримінально-правові та криміналістичні відмінності; 4) побічні – це злочини, супутні базовим, що вчиняються водночас із останніми під впливом різних об'єктивних і суб'єктивних чинників; 5) нетипові – це окремі злочини, не пов'язані з основним напрямом злочинної діяльності, але вчиняються тоді ж, що й базові [3, с. 260].

Саме таку класифікацію ми вважаємо найвдалішою для логічного розподілу злочинних проявів залежно від значущості протиправних дій у певній сфері життєдіяльності. Вона використовуватиметься для побудови класифікації злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за групами.

Так, **базові** (основні) злочини становлять визначальний елемент механізму злочин-

ної діяльності. До цієї групи слід зарахувати головні, які визначають домінуючу спрямованість протиправної діяльності особи або групи осіб та задовольняють злочинну мету, а саме: контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305 КК); незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК); незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів без мети збуту (ст. 309 КК); посів або вирощування снодійного маку чи конопель (ст. 310 КК); незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів (ст. 311 КК); організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК).

Визначальним фактором об'єднання злочинних проявів у групу базових є те, що вони набувають комплексного характеру, утворюють певні технології злочинного бізнесу з ознаками системності, являють собою злагоджену діяльність особи або групи осіб, спрямовану на отримання незаконного прибутку через вчинення декількох взаємопов'язаних злочинів, об'єднаних загальною метою. Такі злочини мають схожу слідову картину. Саме тому перелічені злочини доцільно об'єднати та розглядати комплексно для розробки уніфікованих рекомендацій (наприклад, алгоритмів дій спеціалістів під час їх участі у слідчих (розшукових) діях тощо).

Споріднені (підпорядковані або допоміжні) злочини – це злочини, протиправні прояви яких є способом або необхідною умовою підготовки, вчинення та приховання базових злочинів або окремих епізодів, маскування слідів протиправної діяльності тощо, а саме: використання коштів, здобутих від незакон-

ного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодійних речовин або отруйних чи сильнодійних лікарських засобів (ст. 306 КК); викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 308 КК); викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 312 КК); викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії (незаконне виготовлення, придбання, зберігання, передача чи продаж іншим особам зазначеного обладнання) (ст. 313 КК); незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів (ст. 318 КК); незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (ст. 319 КК); порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК).

Супутні (споріднені) злочини – це злочини, схожі за багатьма ознаками з базовими, але мають деякі кримінально-правові та криміналістичні відмінності. До цієї групи злочинів належать такі: незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 314 КК); схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів (ст. 315 КК); незаконне публічне вживання наркотичних засобів (ст. 316 КК).

Подана класифікація злочинів за видами злочинної діяльності логічно відокремлює та допомагає зарахувати схожі за змістом та спрямованістю злочинного наміру діяння до певних груп, в рамках яких є можливість зробити

їх подальшу детальну класифікацію за криміналістично важливими ознаками, визначити та описати елементи криміналістичної характеристики, на основі якої виробити відповідні до реалій сьогодення рекомендації з тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Подальшу класифікацію злочинної діяльності у сфері обігу наркотиків доцільно проводити за криміналістичними критеріями, оскільки це дозволить виокремити такі групи й підгрупи злочинів, в яких виражено особливості їх інформаційних відображених структур, що зумовлюють специфіку завдань, які виконуються, версій, що висуваються, всієї інформаційно-пошукової діяльності слідчого.

З огляду на специфіку протиправних діянь, що вчиняються у сфері обігу наркотиків, для побудови криміналістичної класифікації злочинів, які її становлять, використовуватимуться підстави, котрі пов'язані з технологією злочинної діяльності. Такими підставами є предмет злочину, обстановка, елементи діяльності з підготовки, скоєння та приховування злочину, особи злочинця.

Розглянемо можливості наведених підстав для класифікації злочинів у зазначеній сфері.

1. За характером та природою предмета злочинного посягання: 1) наркотичні засоби; 2) психотропні речовини; 3) аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин; 4) рослини, які містять наркотичні засоби та психотропні речовини; 5) прекурсори для отримання наркотичних засобів, психотропних речовин.

За джерелом походження наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги поділяються на рослинні, синтетичні, напів-синтетичні.

Наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги *виготовляються* з конопель, опійного маку, кокаїнового куща, інших рослин.

За можливостями обігу наркотичні засоби класифікують так: обіг яких заборонено; обіг яких обмежено; рослини, що містять наркотичні засоби, але обіг таких рослин допускається у промисловості.

За способом виготовлення (виробництва) наркотичні засоби поділяються на саморобні та ті, що виготовлені промислово.

2. Ознаки, які характеризують обстановку злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Залежно від місцевості скоєння злочини поділяються на ті, що учинені в умовах міста, учинені у населених пунктах сільської місцевості, учинені поза населеними пунктами, розпочаті на території України, а завершені в іншій державі й навпаки.

Залежно від часу вчинення злочину розрізняють ті, що вчинені вночі та вдень.

Розрізняють *місця безпосереднього скоєння злочину*: 1) підприємства з виготовлення певного виду наркотичного засобу (фабрики, заводи, цехи, лабораторії тощо); 2) підприємства з виготовлення прекурсорів та хімічних елементів; 3) спеціально обладнані і пристосовані виробничі або невиробничі приміщення (лабораторії, майстерні, склади тощо); 4) житлові приміщення за місцем проживання злочинця (співучасників): а) власна квартира виробника (збувальника); б) власна квартира одного з помічників (постачальника сировини, кур'єра); в) спеціально орендована квартира, кімната готелю; г) кімната гуртожитку тощо; 5) нежитлові приміщення; 6) службові приміщення; 7) місця торгівлі (магазини, кіоски, ринки); 8) заклади громадського харчування (кафе, ресторани, їдальні); 9) місця громадського відпочинку (парки, сквери, кінотеатри); 10) заклади освіти; 11) транспорт (автомобільний, залізничний, річковий, авіатранспорт); 12) інші громадські місця (місця масового скупчення людей, вокзали, майдани, пляжі); 13) зона митного кордону України; 14) Інтернет.

Здійснення збуту наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів може відбуватися за місцем виготовлення та за межами місця виготовлення.

3. Ознаки, які характеризують дії осіб з підготовки, скоєння та приховування злочинів.

За способом злочинних дій (стадії готування та приховування) злочини поділяються на такі: а) прості (мають самостійний характер, злочинці не вчиняють, крім основного, інших злочинів, наприклад, для приховування та маскування своєї незаконної діяльності); б) складні (включають декілька злочинів, пов'язаних єдиною метою, вчинення яких спрямоване на її досягнення).

Дії з приховування злочинів *залежно від їх спрямованості* класифікуються на такі: а) з приховування власне факту злочину; б) з приховування слідів злочинних дій; в) з приховування своєї участі у злочині.

За *характером приховування* виділяють такі: а) із застосуванням засобів маскування зовнішності; б) поєднано з інсценуванням іншої події; в) із застосуванням засобів та прийомів, які ускладнюють виявлення слідів та доказів; г) з використанням корупційних зв'язків з працівниками правоохоронних органів.

4. За об'єктно-предметним критерієм можна виділити такі види діяльності: а) однооб'єктна діяльність (незаконні дії, пов'язані з конкретним предметом злочину); б) багатооб'єктна діяльність (незаконні дії, спрямовані на різні предмети).

5. За характером злочинів виділяються такі злочини: а) злочинна діяльність, яка складається з однотипних злочинів; б) злочинна діяльність, поєднана з іншими злочинами.

6. Класифікація злочинів, пов'язана з особливостями особи злочинця: а) вчинені одноосібно або групою; б) вчинені вперше або повторно; в) вчинені особами, які перебувають в особливих стосунках з безпосереднім предметом посягання або не перебувають у таких стосунках; г) вчинені дорослими злочинцями, неповнолітніми або із залученням неповнолітніх; г) вчинені особами жіночої або чоловічої статі.

Висновки. Отже, резюмуючи викладене, слід відзначити, що криміналістична класифікація злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних

речовин, їх аналогів або прекурсорів побудована на підставі значущих у криміналістичному сенсі загальних ознак механізму такої злочинної діяльності. Розроблена криміналістична класифікація досліджуваних злочинів сприятиме вдосконаленню теоретичних і практичних рекомендацій щодо виявлення,

розслідування та запобігання злочинам у виділених класифікаційних групах шляхом розроблення їх криміналістичних характеристик, визначення типових слідчих ситуацій, версій, тактичних операцій, особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій тощо.

Анотація

Стаття присвячена вивченню та дослідженню поняття та криміналістичної класифікації злочинів, пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, визначенню певних проблемних питань, пов'язаних із криміналістичною класифікацією злочинів, підстав такої класифікації у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Автором дано визначення понять наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, аналогів наркотичних і психотропних речовин. У статті проаналізоване питання загальних положень та теоретичних засад криміналістичної класифікації злочинів, оскільки саме цей елемент криміналістичної методики включає в себе поняття криміналістичної класифікації злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів або прекурсорів. Автором зосереджено увагу на тому, що саме на основі класифікації злочинів маємо можливість побудувати окремі методики розслідування різних видів злочинів, зокрема й у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

У статті виділено групи злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, проаналізовано інші погляди авторів стосовно цього питання, дано криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, яка побудована на підставі значущих у криміналістичному сенсі загальних ознак механізму такої злочинної діяльності. Розроблено криміналістичну класифікацію досліджуваних злочинів та проаналізовано основні рекомендації стосовно вдосконалення теоретичних і практичних рекомендацій щодо виявлення, розслідування та запобігання злочинам у виділених класифікаційних групах шляхом розроблення їх криміналістичних характеристик, визначення типових слідчих ситуацій, версій, тактичних операцій, особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій тощо.

Ключові слова: криміналістична класифікація, злочин, підстави класифікації, обіг, наркотичні засоби, психотропні речовини, аналоги, прекурсори.

Vashchenko I.O. Forensic approaches to the classification of drug trafficking offenses, psychotropic substances, analogues or precursors

Summary

The article is devoted to the study and investigation of the concept and forensic classification of crimes related to the circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogs or precursors, the identification of certain problematic issues related to the forensic classification of crimes and its grounds in the sphere of narcotic drug trafficking, analogs or precursors. The author defines the concepts of narcotics, psychotropic substances, precursors, analogues of narcotic and psychotropic substances. The article analyzes the general provisions and theoretical foundations of forensic crime classification, since it is this element of forensic methodology that includes the notion of forensic classification of crimes in the sphere of narcotic drugs, psychotropic substances and their analogues

or precursors. The author focuses on the fact that it is on the basis of the classification of crimes that we have the opportunity to build separate methods of investigation of various types of crimes, in particular, in the sphere of drug trafficking, psychotropic substances of their analogues or precursors.

The article identifies groups of crimes related to drug trafficking, psychotropic substances and their analogues, analyzes other views of the authors on this issue, gives a forensic classification of crimes related to drug trafficking, psychotropic substances of their analogues or precursors built on the basis of significant in the forensic sense of the general features of the mechanism of this criminal activity. The forensic classification of investigated crimes has been developed and the basic recommendations for the improvement of theoretical and practical recommendations for the detection, investigation and prevention of crimes in the allocated classification groups have been analyzed by developing their forensic characteristics, determining typical investigative situations, versions, tactical operations etc.

Key words: forensic classification, crime, grounds for classification, circulation, narcotic drugs, psychotropic substances, analogues, precursors.

Список використаних джерел:

1. Шарай Л.Г., Западнюк Б.В., Слободян Я.І. Актуальні проблеми боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів в Україні : Загальна частина : у 2-х кн. : Курс лекцій. Кн. 1 / за ред. Є.М. Моїсеєва. Київ : Київський нац. ун-т внутр. справ ; Прикарпатський юрид. ін.-т. ЛьвДУВС, 2007. 212с.
2. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 119 с.
4. Шепітько В.Ю. Криміналістика : підручник. Київ : Вид. Дім «ІнЮре», 2010. 324 с.
5. Образцов В.А. Криміналістическая классификация преступлений. Красноярск : Изд-то Краснояр. ун-та, 1988. 176 с.
6. Щур Б.В. Криміналістична класифікація злочинів та її роль в диференціації криміналістичних методик. *Європейські перспективи*. 2011. № 1, ч. 2. 140 с.
7. Васильев А.Н., Яблоков Н.П. Предмет, система и теоретические основы криминалистики. Москва : Изд-во Моск. ун-та. 1984. 132 с.
8. Іщенко А.В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2003. 359 с.
9. Баулін Ю.В., Борисов В.І., Дорош Л.В. Організований наркобізнес (поняття, форми, підстави кримінальної відповідальності) / за заг. ред. Бауліна Ю.В., Дорош Л.В. Харків : Право, 2005. 256 с.